

INSTITUTI I KURRIKULAVE DHE I STANDARDEVE

PROGRAMI MESIMOR

LËNDA: AFTËSIM TEKNOLOGJIK

(klasa e shtatë)

TIRANË, 2005

PROGRAMI I EDUKIMIT TEKNOLOGJIK, PËR KLASËN E SHTATË, CIKLI I MESËM I ULËT

1. HYRJE NATYRA DHE QËLLIMET E PËRGJITHSHME

Programi i edukimit teknologjik të klasës së shtatë të ciklit të mesëm të ulët është vazhdim i programit të klasës së gjashtë dhe përfshin njohuritë dhe shkathtësitë teknologjike, proceset teknologjike, si dhe, në të njëjtën kohë, impaktin e teknologjisë ndaj individit dhe shoqërisë. Nëpërmjet kësaj lënde synohet krijimi i shtratit të lidhjes së teknologjisë me shkencat. Pra, në përgjithësi, ky program synon:

1. Aftësimin e nxënësit për të vepruar me frytshmërit në mjedisin teknologjik ku jeton.
2. Nxitjen e motivimin e nxënësit për të dhënë ndihmesë në përmirësimin e këtij mjedisi.
3. Përdorimin me frytshmëri të prodhimeve dhe sistemeve teknologjike, në përshtatje me moshën dhe shkallën e aftësimit të nxënësve.
4. Aftësimin për të vlerësuar prodhimet teknologjike nga vlera e përdorimit, nga ana ekonomike, mjedisore dhe estetike.
5. Përgatitjen e nxënësve për të skicuar dhe për të prodhuar në mënyrë të pavarur disa mjete të thjeshta, të cilat plotësojnë nevoja të caktuara të parashtruara nga vetë ata ose të tjerët.

Siç parashtrohet edhe në programin klasës së gjashtë, veprimtaritë teknologjike që mund të realizohen në orën e mësimi edhe në klasën e shtatë, të jenë, në pjesën e tyre më të madhe të një natyre *praktike*. Gjatë tyre nxënësi fiton përvojë për proceset teknologjike duke skicuar modele, prodhime e sisteme të thjeshta për t'i zbatuar vetë ato.

Ndërkohë që zbaton skicat e tij, nxënësi fiton përvojë në përdorimin e instrumenteve e të mjeteve të ndryshme që shkolla mund t'i ketë në dispozicion.

Në të gjithë veprimtarinë e vet mësuesi i edukimit teknologjik të ketë parasysh:

-Mësimi i edukimit teknologjik të mbështetet në kushtet konkrete të shkollës, duke pasur gjithmonë në qendër të vëmendjes realizimin e synimeve të përgjithshme të programit në mënyrë të përshkallëzuar nga njëra klasë në tjetrën.

- Mësimi i edukimit teknologjik të mbështetet në veprimtarinë konkrete të nxënësve, duke shmangur bisedat e shpjegimet teorike.

-Njohuritë, shkathësitë dhe praktika të jenë të gjitha të harmonizuara në proceset teknologjike dhe të kenë lidhje të ndërsjellta ndërmjet tyre. Si rrjedhojë, zhvillimi i edukimit teknologjik të marrë parasysh synimet e njohurive që do të fitojnë nxënësit, mënyrën më të mirë për ta bërë këtë dhe, në të njëjtën kohë, njohuritë dhe aftësitë që marrin përpara pjesës praktike. Kështu, këto njohuri barten gjatë zbatimeve praktike dhe do të shërbejnë për dizenjimin e prodhimeve apo të sistemeve të veçanta, për vlerësimin e tyre dhe për çdo lloj veprimtarie tjetër të përfshirë në këtë proces.

Linjat e këtij programi përfshijnë njohuritë të cilat familjarizojnë nxënësin me disa nga materialet dhe proceset teknologjike të thjeshta që përdoren sot në një shoqëri moderne të teknologjisë së lartë, me struktura të thjeshta ndërtimi, pajisje mekanike, por edhe me ato njohuri e aftësi që lidhen me mjedisin shoqëror, edukimin e shijeve estetike etj., me një pjesë të të cilave nxënësit janë njohur që në klasën e gjashtë. Gjithashtu,

programi kërkon që nxënësit t'i bëhen të njohura sistemet e informimit dhe teknologjia e kompjuterit në mënyrë që të rritet shkalla e tij e ndërgjegjësimit për rolin thelbësor që ato luajnë në shoqëri. E rëndësishme është që detyrat për nxënësit të përfshijnë një numër sa më të gjerë të mundshëm të linjave të teknologjisë.

2. OBJEKTIVAT QË NXËNËSIT DUHET TË ARRIJNË NË PËRFUNDIM TË KLASËS SË SHATËTË

Nisur nga natyra e ndërtimit të programit, mbështetur në lirshmërinë si parim bazë në trajtimin e tij, njohuritë e aftësitë e nxënësve në lëndën e edukimit teknologjik mbështeten në njohuritë e fituara në këtë fushë në vitet e mëparshme të shkollimit, në aftësitë e fituara nga veprimtaria praktike, në zbatimet e teknologjisë në jetën tonë të përditshme, si dhe në nevojat që i dalin shkollës e klasës. Për të pasur të qartë drejtimet e këtij programi, si dhe vazhdimësinë e kërkesave të përshkallëzuara në klasën e shtatë nxënësi do të arrijë:

1. Të vazhdojë të marrë njohuri dhe të kuptojë konceptet dhe parimet bazë teknologjike si janë parashtruar në programin e klasës së gjashtë e në vazhdim.
2. Të vazhdojë të njohë procesin teknologjik dhe të dijë ta zbatojë atë në skicimin e prodhimeve dhe të sistemeve të thjeshta.
3. Të fitojë aftësitë që kërkojnë, për realizimin e proceseve teknologjik.
4. Të zhvillojë të menduarit krijues gjatë veprimtarisë teknologjike. Krijimtaria e tij të pasqyrohet në veprimtaritë të tilla, si: shqyrtimi, zbulimi, skicimi, prodhimi, vënia në punë dhe vlerësimi i prodhimeve dhe sistemeve të thjeshta.
5. Të tregojë interes, kuriozitet, intuitë, pavarësi dhe aftësi krijuese gjatë veprimtarisë në orën e mësimin dhe në veprimtarinë jashtë tij.
6. Të bëjë të vetat qëndrimet pozitive ndaj veprimtarive të ndryshme prodhuese sipas kushteve konkrete të shkollës dhe të mjedisit ku jeton, pra të vlerësojë vlerat e sektorit të industrisë, të sektorit të bujqësisë, të punës prodhuese dhe të njeriut të punës (punëtorit).
7. Të bashkëpunojë me shokët e klasës dhe të ndajë përgjegjësitë për realizimin e detyrave që i vihen klasës a grupit.
8. Të jetë në gjendje të shprehë idetë e veta dhe të hartojë planin e punës me ndihmën e mësuesit, të zgjedhë metodat e punës e ta kryejë atë deri në fund.
9. Të jetë në gjendje të zgjedhë ngjyrën, formën e materialet që i nevojiten; të dijë të arsyetojë zgjedhjen që ka bërë nën mbikqyrjen e mësuesit.
10. Të dijë të përdorë veglat e instrumentet e duhura, si dhe të dijë të punojë në tekstil, dru e metal.
11. Të dijë të zbatojë instruksionet që i jepen; të mbajë përgjegjësi për punën që kryhen.
12. Të jetë në gjendje të përshkruajë punën e vet dhe të komentojë proceset e ndryshme të punës.
13. Të jetë në gjendje që nëpërmjet fjalëve e vizatimeve të paraqesë idetë e veta dhe të planifikojë punën.
14. Të ketë nisësi të mbajë përgjegjësi për punën e kryer.
15. Të dijë të vlerësojë punën e vet e të shokut, ta ketë të qartë si ka ndihmuar kjo punë në realizimin e detyrës së dhënë a në plotësimin e kërkesave të shtruar.

3. AFTËSITË

Gjatë zbatimit të programit përftohen një sërë aftësish nga nxënësit: njohëse, praktike dhe komunikuese.

Aftësi njohëse: Përcaktimi i problemeve dhe nevojave që shtrohen brenda mundësive që ka shkolla, vëzhgimi, mbledhja e të dhënave, interpretimi i të dhënave të mbledhura, specifikimi i kërkesave që duhet të përmbushë prodhimi, zgjidhje e problemeve që lidhen me skicimin e prodhimit, shqyrtimi dhe vlerësimi i zgjidhjes, krahasimi, dallimi, analiza sipas kritereve, vendimmarrja.

Aftësi praktike: Matja, markimi, prerja dhënia e formave, bashkimi dhe montimi, ndërtimi dhe përfundimi; organizimi i zinxhirit të veprimtarive në një sekuencë logjike.

Aftësi komunikuese: Shpjegimi i punës që do të bëjë, sqarimi i ideve gjatë fazës së skicimit dhe në fazën e paraqitjes së prodhimit përfundimtar; përgatitja e skicave, diagrameve, modeleve dhe fotografive me dorë a me anën e kompjuterit kur është e mundshme.

4. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT TË KLASËS SË SHTATË

- *Njohuri* teorike për bazën materiale, proceset e punës dhe teknikat në realizmin e një punimi.

- *Aftësi* për vëzhgimin e elementeve në një punim apo krijim; për përshkrimin dhe interpretimin e karakteristikave të punimit të kryer; për vlerësimin në bazë të njohurive të marra për punën e tyre apo të dikujt tjetër; për të bashkëpunuar, për të punuar në grup, për të dëgjuar dhe për të respektuar mendimin e shokut, duke u aftësuar për të zënë një pozicion dhe për të përdorur një sasi më të madhe informacioni apo baze materiale.

- *Shkathtësi* për përdorimin e bazës materiale që ka shkolla a për të dhënë ndihmesë në pasurimin e saj.

- *Qëndrime* për të qenë i pavarur gjatë një punimi; për të respektuar mendimin e tjetrit; për të marrë përgjegjësi për punën që po bëjnë.

- *Vlera* për respektimin e traditave dhe të zakoneve; për realizimin e detyrave dhe mbajtjen e përgjegjësive.

PROGRAMI SINTETIK

35 javë x 1 orë = 35 orë

NJOHURI TË REJA = 16 ORË

PUNË PRAKTIKE = 16 ORË

DISPOZICION = 3 ORË

GJITHSEJ = 35 ORË

SHTRIRJA E PROGRAMIT SIPAS LINJAVE

SASIA E ORËVE SIPAS LINJAVE		
Linjat		ORËT
A	<i>Njeriu dhe shoqëria në teknologji</i>	14
B	<i>Teknologjia e materialeve dhe proceseve</i>	6
C	<i>Strukturat, mekanizmat, forcat dhe energjia</i>	8
D	<i>Teknologjia e informacionit dhe komunikimi</i>	4
Në dispozicion		3
Gjithsej		35

Siç shihet edhe nga tabela, edukimi teknologjik në klasën e shtatë zhvillohet me nga një orë mësimi në javë. Programi është ndërtuar në mënyrë të tillë që për çdo lloj pune nxënësit të marrin njohuritë e para praktike dhe teorike për punimin e objekteve, që, në përgjithësi, janë mjete mësimore të thjeshta.

Programi paraqet lloje të punës të zërthyera e të gërshetuara duke marrë për bazë kohën më të përshtatshme për realizimin e çdo objekti, që duhet punuar, llojin e punës dhe njohuritë praktike e teorike që ka marrë nxënësi në orët e mëparshme. Mësuesi mund të zgjedhë atë temë që e gjykon më të përshtatshme për nxënësit, e cila mund të realizohet dhe që plotëson të gjitha kërkesat mësimore dhe edukative, duke u dhënë përparësi punëve praktike.

5. PËRMBAJTJA E LËNDËS SIPAS LINJAVE

Programi ruan linjat e si janë dhënë në klasën e gjashtë. Njëkohësisht, ai synon të shmangë mbingarkesën dhe të ulë nivelin e vështirësive në disa linja, si dhe të realizojë një organizim dhe një shpërndarje më të mirë të orëve të mësimi.

Njohuritë teknologjike janë klasifikuar në katër linja kryesore: *1. Njeriu dhe shoqëria në teknologji; 2. Teknologjia e materialeve dhe proceseve; 3. Strukturat, mekanizmat, forca dhe energjia dhe 4. Teknologjia e informacionit dhe komunikimi.*

Çështjet më të rëndësishme që parashtrohen për secilën linjë, janë:

1. Njeriu dhe shoqëria në teknologji

Mjedisi fizik e social i vendbanimit: llojet e banesave dhe mobilimi i tyre, ushqimi dhe rëndësia e tij, veshja dhe kujdesi estetik

Transporti: Mjetet e transportit, rrjeti rrugor, kujdesi në rrugë

Teknologjia ekologjike: Roli i teknologjisë ekologjike në shoqëri; të mirat e ekologjisë për individin dhe shoqërinë; ndikimi i koncepteve dhe prirjeve ekonomike, kulturore dhe estetike në prodhimet teknologjike; përfshirja e individit në marrjen e vendimeve që lidhen me mjedisin dhe që ndikojnë në cilësinë e jetesës.

2. Teknologjia e materialeve dhe proceseve

Materialet: Burimet, tipat, teknikat e përpunimit, vetitë dhe mundësitë për përpunim, zbatimet në jetën e përditshme.

Mjetet dhe instrumentet: Mjetet e dorës, instrumentet elektrike, instrumentet mekanike.

Teknikat e përpunimit dhe të prodhimit: Proceset, radha e punës, parimet.

3. Strukturat, mekanizmat, forcat dhe energjia.

Strukturat: Qendrueshmëria, tipat e strukturave të qendrueshme, shtypja, tërheqja, përkulja, përdredhja, këputja.

Burimet e energjisë: Dielli, era, uji.

Format e energjisë: Energjia mekanike, nxehtësia, drita, tingulli, elektriciteti.

Ruajtja e energjisë: Shfrytëzimi i energjisë, ruajtja e energjisë.

Mekanizmat: Mekanizmat për krijimin e lëvizjes drejtvizore dhe mekanizmat për krijimin e lëvizjes rrotulluese.

Makina të thjeshta: Makaraja, boshtet rrotulluese, tranxhat e dorës, pajisjet e perçinimit etj.

Elektriciteti: Qarqet elektrike etj.

4. Teknologjia e informacionit dhe komunikimi.

Informacioni: Mbledhja e të dhënave, teknikat e përpunimit dhe të transmetimit të të dhënave.

Matja: Teknikat e matjes, matja, markimi dhe instrumentet e kalibrimit.

Komunikimi: Komunikimi ndërmjet ngjyrave dhe formave, teknikat e paraqitjes grafike (vizatimit) dhe përdorimi i simboleve.

6. VLERËSIMI I NXËNËSVE

Vlerësimi në lëndën e edukimit teknologjik u jep mësuesve informacionin e nevojshëm për t'u mbështetur në shkallën e aftësimin të nxënësve. Ai u lejon atyre të bëjnë krahasimin me arritjet e mëparshme, gjë që shtron kërkesa më cilësore për mësimdhënien. Ai ka për qëllim kryesor përmirësimin e cilësisë së të mësuarit, pra jo thjesht kontrollin apo diferencimin e nxënësve.

Prandaj kërkohet që në mësimin e edukimit teknologjik mësuesit të njohin aftësitë e grup-moshës përkatëse. Vlerësimi të përqendrohet në përpjekjet dhe energjitë që nxënësit kanë derdhur në realizimin e punës së tyre. Me vlerë është kur mësuesi u drejtohet nxënësve me disa pyetje e kërkesa nxitëse:

- A patët vështirësi në realizimin e punës suaj?

- Andjetë kënaqësi duke bërë punimin tuaj?
- Ç'ju frymëzoi që të mendoni për këtë ide?
- A mendoni se e realizuat drejt idenë e punimit tuaj?
- A mund të flisni rreth krijimit tuaj? Etj.

Në vlerësimin e nxënësit mësuesi mbështetet në atë sa i ka realizuar objektivat e temës përkatëse në krijimin e tij. Ky vlerësim bëhet me notë (në kolonë ose të shpërndara), duke u mbështetur në punimet e secilit nxënës.

Fakti që një punim është bërë nga një nxënës, nuk do të thotë se nuk ka merita apo vlera praktike. Vlera e tij qëndron në faktin se krijuesi i punimit shqetësohet për shprehjen e mendimeve, duke përdorur aftësitë në nxjerrjen e punimit me materialet që ai përdor. Me përparësi të realizohet edhe vlerësimi për punët që kryhen në grup.

Gjithashtu, vlerësimi i nxënësve mund të bëhet edhe në formën e një diskutimi të udhëhequr nga mësuesi, ku nxënësit gjatë paraqitjes së punimeve, analizojnë punën e njëri-tjetrit. Për këtë, nxënësi të vëzhgojë, të përshkruajë, të analizojë, të interpretojë dhe të vlerësojë punën e tij dhe të shokut.

Si rregull, në mbarim të orës së mësimin organizohet diskutimi në grup për çdo punë të kryer dhe bëhet vlerësimi.

7. UDHËZIME METODOLOGJIKE PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Programi është konceptuar në tërësi. Në të jepet sasia orientuese e orëve dhe çështjet kryesore që do të trajtohen.

Numri i orëve në çdo kapitull është përgjithësisht orientues. Në raste të veçanta kur mësuesi e gjykon të drejtë, mund të ndryshojë në kufij të pranueshëm, orët e caktuara për kapitullin në tërësi, duke huazuar nga kapituj të tjerë.

Mësuesi ta zotërojë mirë lëndën, të zgjerojë vazhdimisht aftësitë profesionale dhe horizontin e tij shkencor e kulturor, të përsosë vazhdimisht metodat e mësimdhënies, të aktivizojë pa ndërprerje mendimin krijues të nxënësve, të punojë me durim, pasion e këmbëngulje.

Gjatë zhvillimit të mësimin është e domosdoshme:

- Planifikimi i mësuesit të mbështetet në përmbajtjen e këtij programi dhe në mundësitë që ka shkolla për zbatimin e tij.
- Të respektohen me përpikmëri parimet dhe rregullat didaktike.
- Në fillim të mësimin, nxënësve t'u tregohet qëllimi konkret i punës.
- Të zhvillohen tek nxënësit aftësitë për të punuar, duke i nxitur që të kenë të qartë se çfarë po bëjnë dhe si duhet bërë.
- Në çdo orë mësimi të zbatohen me repte rregullat e sigurimit teknik.
- Të edukohen nxënësit me shprehitë e një pune të kulturuar, për të ngulitur tek ta ndjenjën e përpikmërisë, të rregullit dhe të higjienës vetjake.
- Të tregohet rëndësi për organizimin e punës kolektive me nxënësit (bashkëpunimi).
- T'i kushtohet rëndësi e madhe krahasimit të mënyrave të punimit të një objekti në klasë dhe në prodhim për t'ua zgjeruar horizontin politeknik.

- Të organizohen edhe punë jashtë klase për rritjen e interesit të nxënësve për punë, për zgjerimin dhe thellimin e njohurive dhe të shprehive të fituara.
- Shkolla të ketë një minimum të caktuar pajimesh të nevojshme për kryerjen e të gjitha kërkesave për zhvillimin normal të lëndës. Rëndësi ka njohja e prindërve me punën që bëjnë fëmijët e tyre.

Kujdes të tregohet edhe për paraqitjen e përshkallëzuar të detyrave praktike. Nxënësit e klasës së shtatë kanë arritur të fitojnë shprehitë e para të punës gjatë mësimeve në ciklin fillor dhe në klasën e gjashtë. Në të gjitha mësimet të ruhet përshkallëzimi i kryerjes së proceseve të punës. Për tema të veçanta punimi i objektit mund të zgjatet edhe në dy orë mësimi, kur mësuesi e quan të domosdoshme.

Gjatë zhvillimit të lëndës të respektohen me përpikmëri parimet dhe rregullat didaktike që përdoren në mësimet e të gjitha lëndëve të tjera. Të përdoren metoda dhe forma të ndryshme pune: bashkëbisedimi, i shoqëruar me përgatitjen analitike të objekteve konkrete, paraqitja e mjeteve për kryerjen teknike të punës me vegla dhe ushtrime të shumta për të përvetësuar mënyrat e reja të punës. Me rëndësi është që nxënësit të mësohen të punojnë edhe në mënyrë të pavarur, sidomos në rastet kur proceset e punës janë të njohura nga ta. Si rregull, në fillim të mësimit nxënësve t'u tregohet qëllimi konkret i punës. Për këtë, mësuesi u tregon se çfarë objekti do të punohet, përse do të shërbejë ai, çfarë aftësish e shprehish do të fitojnë ata duke punuar këtë objekt. Nxënësve u tregohet objekti i gatshëm, pastaj i zbërthyer në pjesë dhe mënyrat e punimit. Më vonë nxënësit mësohen dalëngadalë të kuptojnë paraqitjen grafike të objektit dhe të lexojnë skica të thjeshta të objektit që punohet.

Për të zhvilluar te fëmijët aftësi për të punuar, të nxiten të mendojnë dhe të arsyetojnë duke organizuar edhe diskutime në grup për mënyrat e punimit të objektit, çfarë materialesh dhe veglash nevojiten për punë, në ç'sasi, pse duhet vepruar kështu; u shpjegohet edhe për disa gabime që mund të bëjnë gjatë punës. Në rastin e demonstrimit të mbajtjes së trupit gjatë punës, mënyrat e përdorimit të mjeteve dhe të veglave të punës, është mirë të përdoren edhe mjete ndihmëse në klasë. Për të siguruar nëse nxënësit i kanë kuptuar mirë veprimet e punës, është mirë të ngrihet ndonjë nxënës që të tregojë si do t'i kryejë këto. Në këtë rast mësuesi vë në dukje veprimet e mira të nxënësit, qorton gabimet e mundshme në përdorimin e veglave dhe udhëzon fëmijët për fillimin e punës.

Rëndësi të madhe ka zhvillimi te nxënësit i elementeve të shprehive të konstruktimit, zhvillimi i përfytyrimeve të hapësirës etj. Duhet ushtruar ata që sistematikisht të bëjnë matje të thjeshta, të verifikojnë përpjesëtimet, të studiojnë vendosjen reciproke të pjesëve të ndryshme të objektit që punohet.

Për të edukuar te nxënësit shprehitë e një pune të kulturuar, për të ngulitur tek ata ndjenjën e përpikmërisë, të rregullit e të higjienës vetjake, rëndësi ka përgatitja dhe rregulli në vendin e punës. Për çdo mjet pune dhe material, gjatë gjithë kohës së punës, caktohet vendi përkatës në tavolinë ose në bankë.

Gjatë punës së pavarur mësuesi ndihmon, duke kontrolluar me kujdes veprimtarinë çdo nxënësi, kërkon që ata të zbatojnë me përpikmëri udhëzimet e tij, të mbajnë trupin drejt gjatë punës, të përdorin drejt mjetet, të mbajnë pastër vendin e punës etj.

Rëndësi për këto mësimet ka dhe organizimi i punës me grupe. Ajo mund të organizohet në punimin e objekteve të zbulimit për festa, përgatitje mjetesh të

thjeshta, meremetime të orendive të klasës, modelime, ndërtime të ndryshme shumëplanëshe, makete etj. Gjatë punës realizohet ndarja e saj ndërmjet nxënësve dhe ata bashkëpunojnë me njëri-tjetrin, duke kryer punët që u ngarkohen dhe duke mbajtur përgjegjësi për punën e kryer.

Për t'i stërvitur nxënësit në kryerjen dhe përvetësimin e disa veprimeve të rëndësishme në punë ose në përdorimin e metodave të punës, mësuesi mund të japë herë pas here edhe detyra shtëpie. Detyrat e shtëpisë jepen vetëm atëhere kur mësuesi është i bindur se nxënësi do t'i kryejë me forcat e veta.

Për të zgjeruar horizontin politeknik, rëndësi ka krahasimi i mënyrave të punimit të objekteve në klasë dhe në prodhim. Në këtë drejtim, vlerë të madhe kanë ekskursionet. Gjatë ekskursioneve, nxënësit njihen me punën e makinave dhe të mekanizmave të prodhimit, si ato lehtësojnë punën e njeriut; marrin njohuritë e para për mekanizmin e prodhimit, për metodat e punës së mekanizuar, rregullin në punë e për profesione të ndryshme etj.

Për rritjen e interesit të nxënësve për punë, për të zgjeruar dhe për të thelluar njohuritë dhe shprehitë e fituara, është mirë të organizohen edhe punë jashtë klase, si: në zbulimin e korridoreve të shkollës, të oborrit, të kujdesen për lulishten e shkollës, të zonës ku banojnë, të komunitetit etj.

Rëndësi të madhe ka dhe njohja e prindërve me punën e fëmijëve që realizojnë në klasë. Prindërit të dinë për aftësitë dhe shprehitë që fitojnë fëmijët e tyre dhe së bashku me mësuesin të caktojnë llojet e punës që duhet të bëjnë fëmijët në shtëpi, si vetëshërbimi, mirëmbajtja e mjedisit familjar dhe ndihma në punët e shtëpisë. Llojet e këtyre punëve të shtohen nga klasa në klasë, sipas vështirësive dhe vlerës së tyre edukative. Ndjekja e tyre në mënyrë sistematike nga mësuesi dhe prindërit, është kusht i domosdoshëm për edukimin e shprehive dhe të qëndrimit të ndërgjegjshëm ndaj çdo lloj pune. Me nxënësit nuk duhet të bëjmë dallime për punë që kryejnë vajzat dhe për punë që kryejnë djemtë. Në këtë mënyrë këmbëngulet që në këtë moshë të krijohen mundësi për barazinë e gruas me burrin.

Rëndësi të madhe ka që edukimi teknologjik të lidhet edhe me mësimet e lëndëve të tjera. Kështu, gjatë një punimi, nxënësi mund të krijojë duke bërë ndërthurjen me elemente të mësimëve të fizikës, të gjeografisë, të biologjisë, të artit pamor, me muzikën apo me aktrimin. Gjatë zhvillimit të edukimit teknologjik, mund të zbatohen, të konkretizohen dhe të përforcohen njohuri, shprehje, aftësi të marra në lëndë të tjera, si: matematika, artet figurative, biologji, fizikë, kimi etj. Ndërkohë, aftësitë që nxënësit fitojnë, mund të përdoren edhe në mësimin e lëndëve të tjera.

Nxënësit bëhen njohës dhe përdorues jo vetëm të bazës materiale, por edhe të teknikave të ndryshme e të shumëllojshme të proceseve të zbatimit të tyre. Duke u familjarizuar me to, ata do të jenë në gjendje që t'i përdorin ato për zgjedhjet e tyre artistike dhe për të komunikuar ndjenja dhe mendime.

Është gjithmonë e rëndësishme të theksohen shprehitë që duhen fituar për sigurimin në punë. Në të gjithë veprimtarinë gjatë këtyre mësimëve, është e domosdoshme që mësuesi, në përshtatje me temën a punën që do të kryhet, të japë edhe rregullat përkatëse të sigurimit teknik. Nxënësit nxiten të zbatojnë disa rregulla sigurie, të cilat afishohen në këndin e punës së klasës.

8. KRITERE PËR HARTIMIN E TEKSTEVE TË LËNDËS SË EDUKIMIT TEKNOLOGJIK

Teksti i lëndës së edukimit teknologjik synon të sjellë në klasë, në miniaturë, mjedisin e aftësisimit praktik të nxënësit, ku ata jetojnë e punojnë. Ai të krijojë lidhje të fuqishme bashkëpunimi krijues: nxënës-nxënës, mësues-nxënës, mjedisi brenda e jashtë shkollës.

Parime të përgjithëshme të hartimit të tekstit

1.- Teksti i lëndës së edukimit teknologjik, si libër shkollor, të jetë *në përputhje me këtë program*, të miratuar nga MASH. Ai të përmbushë të gjithë objektivat mësimorë e pedagogjike që përmbahen në të. Në këtë mënyrë teksti t'u përmbahet qëllimeve të sistemit arsimor, në përgjithësi, dhe të programit, në mënyrë të veçantë. Ai të shërbejë për t'i paraprirë punës së nxënësve në orën e mësimi dhe t'i orientoja ata gjatë çdo pune. Kjo gjë nënkupton mbajtjen parasysh të qëllimeve në dy nivele:

a) të qëllimeve të shprehura hapur në program. Pra, në tekst të përfshihen ato informacione dhe të mundësohen ato veprimtari, të cilat synojnë të arrijnë qëllimin e shprehur në program;

b) të qëllimeve të nënkuptuara. Autorët e teksteve të studiojnë dhe të zbulojnë atë sistem vlerash, në të cilat mbështetet një sistem arsimor demokratik. Teksti nga ana e tij, si i tërë, të mundësojë realizimin e qëllimeve të tilla, të cilat në shumë raste janë edhe themelore.

2. Teksti nuk është thjeshtë *përkthim i programit*, që ka karakter sa detyrues aq edhe udhëzues, por përdoret *për studim vetjak*. Autorët, duke patur një konceptim të qartë të procesit mësimor dhe të perceptimit të tyre për përmbajtjen e lëndës, mund të kthehen në një faktor nxitës në mësimdhënien e lëndës së edukimit teknologjik. Në këtë drejtim autorët mund të shfrytëzojnë:

- a) hapësirat e programit (lëvizshmërinë e temave, orët në dispozicion ose përsëritjet)
- b) aparatën pedagogjike të tekstit, i cili më shumë se çdo tjetër kufizon ose zgjeron mundësitë e përvetësimit të objektivave të lëndës.

3. Ndërtimi i tekstit të nisur nga parimi se nxënësi *fiton njohuri nga veprimtaria e tij praktike, nëpërmjet pjesëmarrjes në procese të thjeshta pune*. Hartuesit e tij të krijojnë kushte të tilla që nxënësi të veprojë duke u nxitur nga sa më shumë fusha ndijore, nga aftësitë e fituara dhe veçanërisht nga veprimtaria mendore. Vetëm kështu nxënësi merr njohuri të zbatueshme.

4. Të gjenden zgjidhje të frytshme në tekst që mësuesi të përçojë njohuritë në mënyrë sa më të saktë.

5. Të mbështetet në kërkesat didaktike të shkollës së sotme, duke përcjellë dhe përvojën bashkëkohore.

Teksti shkollor

Teksti shkollor të mundësojë realizimin e objektivave në *fushën e njohurive, të shprehive dhe të qëndrimeve*.

Kjo do të thotë që teksti duhet të ofrojë, si për nxënësit ashtu edhe për mësuesit, *krijimin e situatave mësimore që mundësojnë realizimin e objektivave të mësipërm*. Këtu

të kujtojmë se veprimtaritë praktike nuk mund të shihen të ndara nga veprimtaritë krijuese.

- Është mirë që nxënësit të aktivizohen më parë në veprimtari praktike të tilla, si: vëshgimi, grumbullimi i matreialit paraprak, biseda, vizitat në ekspozita, qendra pune, vende me arkitekturë të veçantë, shikim filmash, vizita në ndërmarrje prodhimi.
- Sistemimi i dijeve në tema e në nëntema që t'i ndihmojë nxënësit të zërthejnë faktet nëpërmjet ushtrimit dhe të caktohen në tekst burime të tjera të informacionit.

Ushtrimet të jenë të tilla:

- ndijore (me albume modelesh, me punime të ndryshme të nxënësve, me tabela, me video, me filma).
- veprimtari praktike (me një bazë të caktuar materiale, si dhe me një teknikë të caktuar).
- veprimtari shprehëse (me shkrim, me gojë, me krijime vetjake).
- veprimtari mendore (analiza, veçimi, krahasimi, dallimi, sinteza, klasifikimi, përgjithësimi, zgjerimi i argumentit), nxjerrja e përfundimit etj.

Ushtrimet të planifikohen të tilla që të përforcojnë përmbajtjen, të kenë material njohës e ilustrues. Veprimtaria ndijore të përfshijë ilustrimet me punime të ndryshme të nxënësve. Për këtë arsye është mjeshtëria e autorit të tekstit që të parashikojë ato veprimtari që mundësojnë realizimin në tërësinë e tyre të synimeve dhe të objektivave të lëndës.

4) Sistemi i pyetjeve në fund të njësisë mësimore të krijojë mundësinë (autorët mund të përdorin edhe forma të tjera):

Që nxënësit:

- në mënyrë të pavarur të përvetësojë informacionin e tekstit;
- të dallojnë atë çka është thelbësore nga ajo që nuk është e tillë, në varësi të objektivave të njësisë mësimore dhe të objektivave të programit;
- të përfshihet në veprimtari krijuese që synojnë të zhvillojnë aftësitë praktike dhe krijuese etj;
- të krijojnë mendimin dhe qëndrimet e tyre të pavarura, të mbështetura me argumente dhe të pranojnë, të respektojnë dhe të marrin parasysh argumentet e të tjerëve.

Që mësuesit:

- të zgjedhin metodat ndërvepruese më të përshtatshme për realizimin e objektivave të lëndës së edukimit teknologjik;
- të planifikojnë më mirë orën e mësimi;
- të mundësojnë vënien e nxënësve në kushte të barabarta të nxëni;
- të mundësojnë nxënësit të përqendrohen në çështjet kryesore të temës mësimore;
- të mundësojnë nxënësit të shfrytëzojnë njohuritë e tyre paraprake ose të përvetësuara gjatë procesit mësimor që janë të domosdoshme për përvetësimin e njohurive dhe të shprehive të reja;
- të vlerësojnë realizimin e objektivave të njësisë mësimore dhe nivelet e përvetësimit të tyre nga nxënësit etj.

5) Teksti të përmbajë mësim ose struktura mësimi të qarta, në formën e njësive mësimore, për të arritur objektiva të qartë mësimorë në përputhje me programin e dhënë ose me standardet lëndore.

6) Po kështu, në tekst mund të shfrytëzohet ose të nxitet edhe mundësia e marrjes së informacioneve të caktuara shtesë nga burime të tjera informacioni (tekste, shembuj didaktikë, foto të modeleve mësimore, ekspozita, punime të fëmijëve bashkëmohatarë apo më të rritur, pamje të ndryshme të përdorimit të prodhimeve artizanale në mjediset familjare, në punë, shkollë, në zbulimin e mjedisit me mjete të krijimit me dy e tri përmasa dhe ndikimet e tyre në jetën e njeriut), gjë që do të bënte tekstin ose njësinë mësimore më të hapur dhe më pak monotone, duke rritur edhe mundësitë e punës së pavarur vetjake kërkimore të nxënësve.

5) Gjuha e tekstit të jetë e thjeshtë, e kuptueshme, e pangarkuar me terma e terminologji në gjuhë të huaja ose që bartin kuptime të ndryshme.

6) Nëse në tekst përdoren ilustrime, ato të bartin vlera kuptimore dhe emocionale që lidhen ngushtë me motivimin e nxënësve, me përmbajtjen e njësisë mësimore ose me objektiva të tjerë të programit.

7) Nga pikëpamja sasiore, autorët e tekstit të shmangin informacionet e tepërta, të përsëritura etj., që shpesh krijojnë mbingarkesë tek nxënësit, të cilët jo gjithmonë janë në gjendje të dallojnë *informacionin kryesor* nga ai që nuk është i tillë në raport me kërkesat e programit ose të njësisë mësimore. Autorët të bëjnë kujdes që të mos krijojnë mbingarkesë edhe në dhënien e koncepteve. Mbingarkesa krijohet jo vetëm nga numri i madh i koncepteve që jepen në një njësi mësimore, por edhe nga pamundësia e sqarimit të tyre në kushtet e kufizimit sasior (informacionit) dhe kohor të njësisë mësimore. Informacionet shtesë (ilustrimet, fotot, tekstet, grafikët, shembujt didaktikë të edukimit teknologjik) t'i shërbejnë sqarimit më të mirë të koncepteve.

8) Njësia mësimore e tekstit të ketë një strukturë që të lejojë përmbushjen e funksioneve të tekstit, si dhe pasqyrimin e veçorive të përmbajtës së temave të veçanta, p.sh., mësimet përsëritëse mund të hartohen të tilla që të japin një përsëritje ilustrative të konceptit apo të hartuara në formën e një kërkese për një mjet përdorimi. Mësimet për vlerësimin praktik të kenë një model dhe kritere të vlerësimit, pyetësorë për nxitjen e mendimit.

9) Struktura e ndarjeve të tekstit, si dhe struktura e njësisë mësimore (p.sh., tema) të jenë të njësuara gjatë gjithë tekstit.

10) Faqosja e elementeve të ndarjeve mësimore (titujt, tekstet, modelet, ilustrimi figurativ, pyetësori, modelet, skica prodhimi etj.) të jenë tërheqëse dhe të mbështetura në procedurën logjike të shtjellimit të lëndës, në përgjithësi, dhe të temës, në veçanti.

11) Përdorimi i hapësirave, nënvizimeve, sqarimeve, ngjyrave etj., të jetë në shërbim të çështjes që trajtohet.

12) Teksti të përmbajë deri më 80 faqe, mundësisht me katër ngjyra për modelimet e skicimet me formatin 260 cm me 200 cm.